

V Divadle Jiřího Myrona se v loňském roce otevřel pro diváky nový společenský prostor – slavnostní sál, který ponese v každé sezóně jméno jiné význačné osobnosti ostravské kultury. Poprvé jste ho mohli navštívit v loňské sezóně, kdy byl pojmenován po prvním českém advokátovi v Moravské Ostravě a důležité postavě pro rozvoj české kultury a divadla na Ostravsku – **Edmundu Palkovském (1858–1930).**

V letošní, 101. sezóně ponese slavnostní sál jméno operního pěvce, režiséra, překladatele libret, scénografa, vášnivého sběratele a cestovatele, prvního Jeníka z Prodané nevěsty v Národním divadle moravskoslezském

KARLA KÜGLERA

(1. leden 1885, Praha – 4. listopad 1950, Ostrava)

Do Ostravy angažoval Karla Küglera z Národního divadla v Praze první ředitel Václav Jiřikovský roku 1919. Působil zde až do svého odjezdu do Teheránu v roce 1939.

Küglerovu renesanční osobnost, ale i počátky stoleté historie Národního divadla moravskoslezského představuje výstava ve slavnostním sále.

Výstava bude přístupná po celou sezónu 2019/2020 před každým představením a během přestávek.

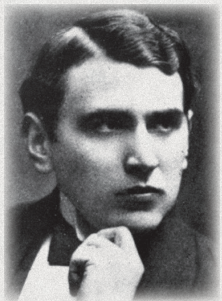
„Vzpomínám onoho břeživého nadšení, s kterým jsme přišli a dali se do díla, onoho shánění a přemlouvání těch, kdož nevěřili, že by v Ostravě mohlo vyrůst divadlo živé, zaručující více než několik neděl přechodného pobytu. Přiznám se, že jsem za osm let divadelní působnosti, která jsem měl už za sebou, málokdy byl tak rozecbven a rozčilen jako před oním zabajovacím představením Prodané nevěsty. Nebýti toho, že i druzí, staří kozáci, se mi přiznali, že jim bylo úzko kolem osrdí, byl bych se jistě domníval, že to je tréma z nové funkce a nervosita.“

Karel Kügler

První vedení Národního divadla moravskoslezského

Václav Jiříkovský

(8. května 1891 Praha – 9. května 1942 Osvětim)

Roku 1919 ve vypsání soutěži o ředitelskou pozici nově ustanoveného Národního divadla moravskoslezského projevil zájem sedm uchazečů. Spolek Národního divadla moravskoslezského vybíral ze tří vážných kandidátů, jimiž byli: Antonín Drašar (v té době umělecký ředitel Národního domu v Ostravě), známý divadelní ředitel Bedřich Jeřábek a Václav Jiříkovský, herec a režisér se značnými zkušenostmi z organizace a řízení divadelního provozu v Brně. Jiříkovského plány a ambice byly od počátku smělé, a to i přesto, že provozoval

divadlo na své vlastní náklady: však se také ve veřejném konkurzu doslovně hledal soukromý podnikatel pro vedení divadla. V květnu roku 1919, kdy byl první ředitel zvolen, už probíhaly horečné přípravy na zahájení první české sezóny v budově Městského divadla. Dvanácti hlasy zvolený Jiříkovský sestavil umělecký ansámbl, jaký Ostrava do té doby neměla. Soubor se 130 členy hrál nepřetržitě po celou sezónu, v činohře výhradně v inscenacích, které schválil jeden z prvních dramaturgů vůbec Vojtěch Martínek. Osmadvacitiletý Václav Jiříkovský byl nejen nejmladším ředitelem v historii Národního divadla moravskoslezského, ale také jediným ředitelem, který vedl první sezónu jako soukromý podnikatel s vlastní divadelní koncesí, archívem a obsáhlým fundusem – dekoračním i kostýmním. Sám Václav Jiříkovský se osvědčil i jako činoherní režisér, uvedl celou řadu zvukných titulů: *Romea a Julii*, *Dáma s kaméliemi*, *Divokou kachnu*, *Radúze a Mabulenu*, *Tánc smrti*, *Tvrdohlavou ženu*; sám sobě byl v těchto inscenacích scénografem, a mnohdy dokonce hercem! I přes umělecké úspěchy se divadlo od počátku potýkalo s finanční krizí, která nakonec vygradovala na konci sezóny 1922/1923 dobrovolným odchodem Václava Jiříkovského do divadelního podniku jeho tchána na pražské Vinohrady.

Emanuel Bastl

(19. května 1874 Praha – 1. ledna 1950 Plzeň)

To, že ředitel Jiříkovský vybral jako prvního šéfa opery Národního divadla moravskoslezského Emanuela Bastla, byla logická a příhodná volba. Emanuel Bastl byl důkladným a svědomitým dirigentem, který v Ostravě již od roku 1916 řídil operu divadelní společnosti Antoše Frýdy (později Antonína Drašara) v Národním domě. Poznal tak nároky zdejšího občanstva, ale i možnosti malého, plně neobsazeného operního souboru. Podle toho také začal formovat první sítěžní dramaturgii, věnující se především národní opeře a původním novinkám, na niž navázali později například dirigenti Jaroslav Vogel nebo Zdeněk Chalabala. Vedle národních skladatelů Smetany, Dvořáka a Fibicha zařadil Bastl do operního repertoáru i soudobé autory, jako byli Janáček nebo Suk, a světová díla pro svou dobu typická a reprezentující, například starší francouzské opery (*Bílá paní*, *Fra Diavolo*, *Postilion z Lonjumeau*). Emanuel Bastl byl považován především za tzv. smetanovského dirigenta a není divu, že v jubilejním smetanovském roce 1924 mu byla udělena za provedení všech Smetanových oper a cyklu *Má vlast* zlatá Smetanova medaile. Úspěchy, kterých ostravská opera v čele s Emanuele Bastlem ve svých počátcích dosahovala, souvisely i s dirigenty (František Kubina, Jaroslav Vogel, Mirko Hanák) a režiséry (Karel Kügler, Jahn Kühn, Rudolf Lanhaus), kteří stáli po jeho boku, a samozřejmě s operním souborem a vynikajícími sólisty Lídou Maškovou, Adou Nordenovou, Lindou Šmidovou, Karlem Küglerem, Karlem Kalmarem, Rudolfem Lanhausem a dalšími. Nemůžeme opomenout ani Bastlovy zakladatelské zásluhy v oblasti symfonické hudby v Ostravě. S orchestrem, který se rekrutoval hlavně z hráčů operního orchestru, pořádal velmi úspěšné a posluchači oblíbené symfonické koncerty. Po jeho odchodu v roce 1927 do olomoucké opery na ně významně navázal nový šéf ostravské opery Jaroslav Vogel.

Achille Viscusi

(27. února 1869 Řím – 1. července 1945 Praha)

Ani volba Jiříkovského pro vynikajícího světoznámého italského tanečnicka Achilla Viscusiho nebyla náhodná. Potkali se již v Brně, kde Viscusi

pohostinsky působil. Do Ostravy přišel zkušený tanečník, choreograf a pedagog, jenž dále znamenitě rozvíjel český profesionální balet, po působení tanečnicka Otty Häuslera v Národním domě (dnes DJM). V poměrně krátkém čase vytvořil zhruba třicetiletý baletní ansámbl NDMS v čele s primabalerínou, jeho neteří Marií Dobromilovou a pro ostravské obecnostvo připravil velké balety domácího i zahraničního repertoáru; například Čajkovského balet *Labutí jezero* se těšil velkému zájmu publika. V první sezóně

měl rekordních 25 představení (počet, jakého do té doby žádný titul nedosáhl) a velmi podpořil tehdejší divadelní pokladnu. Na repertoáru se objevil také Dohnányiho *Závoj Pierotčín*, Dvořákovy *Slovanské tance* nebo Nedbalův balet *Z pobádky do pobádky*, kde se Achille Viscusi představil nejen jako vynikající a nápaditý choreograf, ale i jako charismatičtý tanečník s virtuózní technikou a pohybovou grácií. Svou uměleckou všestrannost prosazoval i po výtvarné stránce, kdy v jedné inscenaci současně tančil, vytvářel choreografii, navrhoval scénu a kostýmy (*Z pobádky do pobádky*, *Labutí jezero*, *Giselle*, *Baletní sál*, *Egyptská noc* ad.) a napsal libreto (*Karneval*, *Dům U sedmi čertů*). Nemalou zásluhu měl Viscusi také na objevování nových mladých talentů do baletního souboru. Založil zde baletní učiliště, kterým prošel i Emerich Gabzdyl, pozdější dlouholetý sólista a šéf ostravského baletu. I když byl Václav Jiříkovský velkým příznivcem baletního umění a snažil se všemožně soubor podpořit, stupňující se hospodářská krize zapříčinila, že v roce 1923 musel být baletní soubor zrušen a Viscusi s polovinou tanečnicků odešel do Bratislavy.

Renesanční divadelník

„Kdysi později jsme se producovali (s žáky Pivodovy školy, pozn. red.) ve vinárně u Pernioli. Já už v náladě a štasten, že jsem byl také vyzván, abych dal něco k lepšímu, začal jsem nějakou italskou píseň, to se ví, že v originálu. Musel jsem přece něčím imponovat. Ale vzal jsem to nějak o ciblu výš a začalo mi být borko. Přestal jsem se stydět, tak jsem řval, až mi blisivky praskaly. Úspěch na betón. Ale co nejdůležitějšího, byl jsem povýšen na tenora.“

Karel Kügler

Mezi Küglerovy nepřehlédnutelné role, jako byl Jeník z *Prodané nevěsty*, patřil i učitel Benda z Dvořákovy *Jakobína*, kterého zpíval a hrál nepřetržitě po celých 20 let své působnosti v ostravském divadle. Operu *Jakobín* zde také 5krát režíroval (1921, 1923, 1932, 1935 a 1938). Oblíbený herec a později šéf ostravské operety Jan Pacl napsal, při návratu Karla Küglera z Teheránu do vlasti v roce 1945, do Divadelních listů: *„A my doufáme, že bo také někdy uvítáme opět v našem divadle – třeba v interpretaci jeho nezapomenutelného učitele Bendy z Jakobína.“* Paclovo přání se vyplnilo 7. prosince 1947.

Divadelně krásnou událostí byla pro Ostravu v pátek 18. ledna 1924 velmi povedená premiéra opery *Káťa Kabanová* za přítomnosti jejího autora, světového známého rodáka z Hukvald Leoše Janáčka. Sám Janáček v první řadě ocenil vzornou režii Jana Kühna a neméně pochvalně se zmínil o interpretaci všech účinkujících; mimo jiné právě Boris Karla Köglera a Káťa Lindy Šmidové dostali podle něj na jevišti mimořádnou životnost: „Bylo mi bráno z duše, mám radost, chytlo mě to.“

Ve Fibichově *Šarce* byl Karel Kögler jako Ctirad oděn v kostýmu Vladimira Kristina. „Vše je patřičně na svém místě, ale blavně jen neuvznesenější místa 2. jednání zapůsobí pravou bezprostředností. A nezdá se ostravskému Ctiradovi, že při obětím výjevu v 1. jednání by bylo záhodno objeviti se v jakémsi vsutku slavnostnějším úboru, k němuž, jako u všech ostatních mužů, patří přirozeně též přilba nebo jiná vhodná pokrývka hlavy?“

Jednoaktová opera skladatele Františka Suchého *Lásky div* zvítězila ve dvou soutěžích nových hudebních skladatelů především díky své výborně opracované kompozici. Snad právě proto se ostravští inscenátoři rozhodli uvést ji v jednom večeru s další novinkou, Vogelovou operou *Mareja*. Po stránce hudební byla opera *Lásky div* oproti *Mareji* málo bohatá a příliš jednobarevná, přesto poměrně nevděčnou, a přitom velmi rozsáhlou roli zamilovaného šlechtice Cúmy dokázal Karel Kögler zvládnout mistrovsky.

„O mojí činnosti režisérské chcete něco vědět? Jsem přítelem moderních směrů v opeře, ale tvrdím, že se všechno nesmí narážet na jedno kopyto. Každá opera nesnáší stejně dobře moderní pojetí scénické, ani moderní režii. V mnohých případech jen proto, aby režisér ušel výtce, že je nemoderním, bývá porušován styl i duch díla. Konečně i ta modernost musí mítí jakési zákony a hranice.“
Karel Kögler

Jednou ze vzorových inscenací, kde se představil Karel Kögler jako skvělý tenor, režisér i scénograf, byla opera německého skladatele Friedricha von Flotowa *Alessandro Stradella* (1936). „Zástupci tohoto komického žánru zachránili v pátek úspěch díla. (...) Hlavně však p. Havlík s p. Köglerem působivým humorem vybavili banditskou dvojici Barbarína a Malvolia. (...) Příznivě působí také výprava, která je rovněž dílem p. Köglera.“

„Ano, jsem členem Moravsko-slezského sdružení výtvarných umělců a přispívajícím členem Mánesa. To ovšem není důvod k tomu, abych maloval. Pracuji docela pudově. Prostě proto, že malovat musím.“ Snad právě proto Karel Kögler svou další vášní, malováním, úspěšně obohatil několik operních inscenací, a to realizacemi scén. Velmi povedená byla jeho výprava k opeře *Smrt Kmotřička* (1933). „Ostravské provedení opery *Smrt Kmotřička*, podle slov přítomného skladatele Rudolfa Karla, bylo velmi pěkné. Také režijní stránka byla výtečná a překvapila výprava, která byla mnohem odlišnější nežli v Národním divadle pražském. Byla jednodušší, ale tím účinnější.“

Pro operní inscenace dokázal Kügler jako režisér získat výborné scénografy. Vedle kmenového Vladimíra Kristina připomeňme například tehdejšího šéfa výpravy Osobozeného divadla Františka Zelenku, jenž vytvořil scénické návrhy pro operu *Kunálovovy oči* (1931). „Zde Küglerova ruka, šťastná

i v ostatním režisérském vypracování *Kunálovových očí*, tvořila zvlášť zdařile. Krásné scénické návrhy, pocházející od pražského architekta Františka Zelenky, byly při tom velmi příznivě působícím podkladem.“

Režijně se Karel Kügler zhostil také Korsakovova *Zlaté koboutky* (1934), na němž spolupracoval s výtvarníkem Pavlem Fromanem: „Silnou oporu působivosti má *Zlatý koboutek* ve své výpravné složce, ovšem jen tehdy, je-li o ni postaráno tak dobře, jak tomu je při nyníjším

ostravském provedení, při němž oko skutečně s požitkem vychutnává barevný i tvarový lad výpravy Fromanovy (...). Velmi dobře vystiženými postavami byli též klíčnice *Amelfů pí*. Zemanové -Menclové, astrolog p. Küglera, který se zdarem rozřešil též všechny značné režisérské problémy díla, ...“

Karel Kügler si stejně jako mnoho dalších scénografů té doby musel dokázat poradit s jedněmi kulisami

i v případě *Lakmé* (1937) a *Lovců perel* (1938): „Režii měl p. Kügler. Vedl ji oněmi vyšlapanými cestami, jimiž se chodívá při exotických dílech, jako je *‘Lakmé’* apod. Po loňské *‘Lakmé’* podědili *‘Lovci perel’* ostatně též část výpravy, která přiměřeně a celkem vkusně byla doplněna nebo přizpůsobena.“

Mezi svými...

„Kritisovat své kolegy? Hanit je nelze, protože jsou všichni dobří. Chválit je? To by bylo netaktické, protože člověk od divadla musí stále tvrdit, že nejlepším je sám. Kritisovat ředitelství? Ježíšmarjá! To je ještě lepší než kolegové. Obecenstvo? To je ze všeho nejlepší; pokud aspoň trochu se na nás chodí dívat.“

Karel Kügler

S prvními uměleckými kolegy v sezóně 1920/1921, jako byli například mezzosopranistka Štěpánka Štěpánová nebo významný činoherec Alexandr Kantor. Karel Kügler je na fotografii třetí zleva.

Snímek zachycuje v polovině 20. let minulého století Karla Küglera se zpěvákem a hercem Jaroslavem Budilem, dirigentem Mirkem Hanákem a barytonistou Richardem Chýlou-Graevenem (později známým svou rozhlasovou činností; za Pražského povstání se podílel na vysílání z Vinohradské třídy až do zásahu budovy leteckým torpédem 6. 5. 1945).

S Mirko Hanákem během téměř dvou dekád společně nastudovali 58 operních inscenací a 3 operety: *Noc v Benátkách* a *Cikánského barona* (1934) Johanna Strausse a operetu *Ostrov lásky* (1936) komponovanou pro ostravské divadlo.

Národní divadlo mor.-slezské

Číslo 10 Rozpis XVII 015.11. topadu 1933

Scé opery Jaroslav Vogel a režisér opery Karel Kügler.

Moderní koženictví

Ant. Schindler, M. Ostrava, Tř. 28. října 5
Kožichy dánské a plátně dle míry. Ceny mírné. Modernizování.

Karel Kügler za přítomnosti dirigenta Václava Talicha jednal již v roce 1919 o podmínkách prvního angažmá Jaroslava Vogla v NDMS. „Začátkem srpna zaklepala na moje dveře Štěstěna v podobě malého a pod brýlemi jovialně usměvavého režiséra a prvního teoretiky nově založeného Národního divadla moravsko-slezského v Moravské Ostravě Karla Küglera.“ Tímto setkáním začala dlouholetá spolupráce dvou velikánů prvorepublikové ostravské opery, což dokazuje téměř 80 společných inscenací.

Portrét Karla Küglera
a jeho bratra Jaroslava
Küglera

Pohlednice z barcelonského divadla zasláná Karlem Küglerem a kolegovi ostravskému kritikovi Milanu Balcarovi 3. ledna 1936. V pozdějším rozhovoru Jana Pacla s Karlem Küglerem u příležitosti jeho pětadvacetileté umělecké činnosti vzpomíná: „V Barceloně – to byl můj poslední zájezd do ciziny – jsem zpíval své dvěstěpřevé představení „Prodané nevěsty“. Prodaná samozřejmě v celkovém počtu svých představení vede. Už v r. 1913 zpíval jsem ji osmkrát po sobě v Hamburku. Zpíval jsem především Jentika, ale ani Vášek se nestal mou partii teprve v Ostravě. „Dělal jsem bo již r. 1916 v Praze v Národním, a to desetkrát.“

Karel Kügler se rád obklopoval schopnými spolupracovníky a inspiračními lidmi, což dokazuje i toto setkání s režisérem Janem Škodou. Na otázku, jak může jediný člověk obsáhnout tak obdivuhodně široké pole působnosti, jen skromně odpověděl: „Ne, nevidím v tom nic obdivuhodného; pracuje-li člověk s opravdovým zájmem, pak jde práce snadno kupředu a není žádnou dřinou.“

Vše naplno!

„Ano, jsem náruživý sběratel, ale, prosím vás, neprozradte nikomu, co všechno sbírám. Tato vášně se mne zmocnila již v chlapeckých letech, kdy jsem vynikal jako sběratel flisek. To byly papírky s cigaretových špačků. Takový špaček se opatrně sebral třeba na ulici, tabák se odstranil a papírek s potiskem se vlepil do alba tak, jako se tam vlepují dnes poštovní známky. Po této průpravě sběratelské došlo na jiné zdroje, na nichž se sběratelská vášně mohla ukojiti. Byly to samozřejmě známky, pak porculán a nakonec bibliografie, staré tisky a manuskripty. Mohu vám ukázat rukopisy Karoliny Světlé, Aleše, Nerudy, Marolda, Vrchlického, a jiných cizích, příkladně Rodina, Bourdella atd. atd. Mám též řadu dopisů ze své korespondence s Janáčkem, Kalvodou a jinými význačnými umělci. V knihovně byste pak našli podpisy a dedikace téměř všech známých autorů.“

Karel Kügler

„Velikou překážkou všech povinností je ta okolnost, že den má pouze dvacet čtyři hodin. Lituji příkladně, že jsem se z toho důvodu nemohl důkladně věnovat studiu filologickému. Jazykověda má pro mne ještě stále půvab jako jeden z nejzajímavějších oborů lidského vědění. Ano, praktickým výsledkem této záliby je moje překladatelská činnost, o níž jste se zmínil. Ostatně, zde diktovala též potřeba. Byl to veliký nedostatek rádných

překladů oper světového repertoaru. Proto se moje překladatelská činnost vyvíjela jen tímto směrem. Jmenuji námátkou opery ‚Dívka zlatého západu‘, ‚Don Carlos‘, ‚Mefistofeles‘, ‚Luisa Millerová‘, ‚Traviata‘, ‚Angelika‘ a jiné, kromě celé řady písní.“ Oblíbená překladatelská činnost vedla Karla Küglera k myšlence zříditi si nakladatelství dramatických a odborných divadelních publikací v Moravské Ostravě. Kromě doporučených schválení tehdejšího zastupitelstva města Moravské Ostravy a Policejního úřadu v Praze se bohužel nedochovaly žádné další dokumenty svědčící o tom, zda nakladatelskou živnost opravdu provozoval.

„Jinak bych vám ještě řekl, že dosud fandím Slávce, které kdysi z velké obdivu naše rodina věnovala první praporek. Já sám jsem dosud nadšeným footballistou – čekajícím v záloze, až bude opět povolán k aktivitě.“

Proto není divu, že v roce 1938 nechyběl Karel Kügler v sestavě slavné jedenáctky v přátelském utkání mezi českými a německými herci s konečným výsledkem 6 : 1 pro Národní divadlo moravsko-slezské. Zleva vedle policisty sólista operety Jan Pacl, sborista Karel Třebický, sólisté operety Rudolf Harna, František Hurych a operní režisér Karel Kügler, vrchní osvětlovač Jindřich Kacar, činoherní herec Franta Paul, bývalý ostravský brankář Sládeček, herec Karel Máj, tanečník Kazimír Karbowiak a šerifem se stal Jiří Myron, který místo pískání střílel z revolveru. Zleva pak klečí zástupce orchestru Rudolf Jelínek, sborista Emanuel Divák a baletní mistr Jaroslav Häusler. Tato sestava zaskórovala na hřišti SK Slezská Ostrava ve Staré stělnici v kostýmech z inscenace opery *Z mrvného domu*.

Zcestovalý Karel Kügler rád trávil léto u moře, a to jak s rodinou, tak se svými nejbližšími kolegy. I přes náročný pracovní život věnoval veškerý volný čas své rodině a koníčkům. Rád mluvil především o výrobě vlastního vína, kterým hostil své přátele. Jak sám říkával: „Víte přece, že razím s úspěchem beslo: vařte vína doma.“

Precizní přístup k práci se projevoval i v péči o malou zahrádku, což potvrdila i jeho milovaná choť: „To víte, u nás se dělá všechno podle příruček. I zabrada se osazuje teprve po důkladném studiu příručky. To, co já pro praktickou potřebu nasázím, je co nejdříve vytrháno: pryť to nesouhlasí s příručkou. Devět záhonků bylo tak letos oseto a přísně označeno tabulkami. Tabulky se však brzy nějakým zábadným způsobem ztratily a záhonky se musely oset znovu. Pak se čekalo, co tam asi vyroste. Výsledek ale neuspokojil. Tak místo očekávané úrody okurek vyrostly nějaké dýně, s kterými jsme si nakonec nevěděli rady.“ (Fotografie z dovolené v Itálii: náměstí sv. Marka v Benátkách – zleva Mirko Hanák, Küglerova manželka s dcerou, Vilém Zítek a Karel Kügler; pláž v Rimini – zleva Mirko Hanák, Vilém Zítek, Karel Kügler s rodinou).

Se svou milovanou Ostravou nakonec zůstával v kontaktu i po odjezdu do Íránu roku 1939, kde byl ve válečných letech profesorem Státní konzervatoře hudby a ředitelem operní sekce ministerstva kultury v Teheránu.

Se svou milovanou Ostravou nakonec zůstával v kontaktu i po odjezdu do Íránu roku 1939, kde byl ve válečných letech profesorem Státní konzervatoře hudby a ředitelem operní sekce ministerstva kultury v Teheránu.